

מראי מקומות- בבא בתרא קל"ד

דבכמת התורה הי' גדול כמותם, ואף אולי גדול מהם, אלא דבשאר חכמות י"ל דהיו גדולים ממנו.

(ד) **ושיחת דקלים- פי' הרשב"ם, שבני אדם רגילים לדבר על הדקלים (וע' ברש"י בסוכה [כ"ח] דכ' דלא ידענא מאי היא). וע"ע ברשב"א כאן שהביא מר' האי גאון כי מר אברהם קבסי הי' מכיר בשיחת דקלים ומה הם אומרים כאשר מתנודדין ברוח (וע' בריטב"א דהביאו באו"א קצת). וע"ע בר' גרשום מה שפי'.**

(ה) **דבר גדול מעשה מרכבה, ודבר קטן הויות דאביי ורבא- פי' הריטב"א, דמה שקרי הויות דאביי ורבא דבר קטן, היינו משום שהם פלפולים וחידודים שהיו אומרים לפי שלא ירדו לסוף דעתם של תנאים, וריב"ז אמר ברוב חכמתו כל מה שהי' יכול שום אדם לפרש ולדקדק. וע' בריטב"א בסוכה (כח). דכ' דהוי דבר קטן כלפי מעשה המרכבה, אבל גם כלפי מעשה המרכבה לא היינו קוראים לתלמוד דבר קטן (והרי כבר הביא הברייתא גמרא לעיל מינ'י), אלא הביאור הוא דהויות אביי ורבא היינו קושיות ותירוצים וספיקות שלהם, שלא נתבררו להם מפני שלא ירדו לעומקו של תלמוד כחכמים הראשונים, ולפי שהי' זה מחסרון ידיעה קרי ל' דבר קטן בחכמת המשנה, ולכאור' הוי על דרך דבריו כאן. והרשב"ם פי' דהויות אביי ורבא היינו שהק' משניות וברייתות טובא ותירצום, ויש לע' אם כוונתו כפי' הריטב"א. עוד שמעתי ממו"ר הרה"ג ר' יחיאל פאר זצ"ל, ששמע מר' אייזיק טנדלר ז"ל ששמע מר' ברוך בער זצ"ל שפי' דדבר קטן היינו דברים שאף קטנים יכולים לתלמוד ולעסוק בה ולהבין, ודבר גדול הוא מה שרק גדולים יכולים להבין וללמוד, דהיינו דהדבר גדול קאי על גברא הלומדו, ולא על חפצא דהלימוד. וע' ברמב"ם (יסודי התורה ד', י"ג) דג"כ משמע כן, דכ' דאע"פ דדבר קטן קראו חכמים לדברים אלו, מ"מ ראויין הן להקדימן, שהן מיישבין דעתו של אדם תחלה,**

(א) **ויהא עון תלוי בראשו- פי' הרשב"ם, נמצאתם חוטאין ונהנה זה משל זה, וקעבריתו אלא יחל. ולכאור' משמע מלשונו דבין המדיר ובין המודר עוברים על לא יחל. וע' בר"ן בנדרים (טו). דס"ל דרק המודר עובר על כל יחל כשעובר על הנדר, והביא דעת הרמב"ם דרק המדיר עובר על יחל כשנותן המודר לעבור על נדרו. אבל מדברי הרשב"ם לכאור' משמע דעה שלישית, דס"ל דבין המדיר ובין המודר יכולים להיות עובר על לא יחל, דהא הלשון "קעבריתו" הוא לשון רבים (וכן העירו הטל תורה והחיי דוד), וצ"ע בזה.**

(ב) **ל' מהן ראויים שתעמוד להן חמה כיהושע בן נון- כ' הרשב"ם דאף דגם למשה עמד החמה, מ"מ כיון דאין חשובין כ"כ כמשה, תלאן ביהושע. והעיר הערוך לנר בסוכה (כח). דהא מבואר שלא היו דומים למשה מהא דלא היו נכללים בהשלשים ראשונים שהיו ראויין להן שתשרה השכינה עליהם כמשה, וא"כ לא הי' צריך לומר כיהושע כאן להודיענו שאינן דומין למשה, וסגי בהא דאינן דומים למשה. ולכן ביאר הערל"נ, דמה שאמר יהושע דוקא, היינו משום שהי' חלוק מה שהשמש עמד בימי משה למה שעמד בימי יהושע. דבימי משה הי' צורך שעה, ולא בקש משה שיעמוד השמש, אלא הקב"ה מעצמו עשה כן לצורך. אבל בימי יהושע הי' ע"פ בקשת יהושע דהקב"ה העמיד השמש. ולכן י"ל דהי' רוצה הגמ' להראות גדלות התלמידים, שהיו ראויין שתעמוד השמש להם ע"פ בקשתם, ולכן שפיר נקט יהושע.**

(ג) **קטן שבכולן רבן יוחנן בן זכאי- ע' בכסף משנה (ממרים ב', ב') שהעיר על מש"כ הראב"ד שם דלא הי' ריב"ז גדול כראשונים, דמהכ"ת לומר זה, ואם תאמר מהסוגיא דכאן, דאי' דריב"ז הי' קטן שבכולם, הא קשה לומר כן, שהרי הוא הי' נתמנה נשיא וראש ישיבה במקום הלל, ואם הי' קטן שבתלמידים, איך היו ממנים אותו ולא היו ממנים לאחד מהגדולים. ולכן ביאר (דלא כהראב"ד)**

"ואפשר שידעם הכל, גדול וקטון, וכו'",
וקצת משמע על דרך רב"ב.

שהי' יכול ליתנו במתנה. **אבל ע' בחי'**
הר"ן דפי' דכיון דלרבנן נאמן מדין יכיר לומר
דזהו בכור בין הבנים, וכש"כ לר"י דנאמן
אפי' כנגד חזקה מדין יכיר, פשוט דנאמן
לומר דזהו בני, וזהו מה שהק' הגמ' פשיטא
(וע' **בשיעורי ר' שמואל** [קנ"ג] דמה שהוא
נאמן מדין יכיר הוא רק לענין לומר דבנו הוא,
ומה שנאמן מדין מגו, נאמן אפי' לגבי
יורשים אחרים, לומר דזה אחי, למשל, לענין
ירושה).

(ח) **ליורשו פשיטא - פי' הרשב"ם**, דודאי נאמן
לענין נכסים שיש לו, וודאי אינו נאמן לגבי
נכסים הבאים לאחר מכאן. והק' **רעק"א**, איך
שייך לומר כן, הא לא אמרי' פלגינן בחד
גופא, ודוחק לומר דב' נכסים חשיבי כתרי
גופי, והניח בצ"ע.

(ט) **לפטור את אשתו מן היבום אצטריכא לי'** -
הק' **הרשב"א**, הא גם זה פשוט, דאי בעי פטר
לה בגיטא. ותי' דאי"ז פשוט, דה"א דכיון
דע"י הגט פוסלה לכהונה לא יהי' רוצה
לעשות כן, ולא מגו מעליא הוא, קמ"ל דכיון
דעכ"פ פוטרה מן היבום והתירה לשוק, לא
אכפת לי' מה שהיא פסולה לכהונה, ולכן
נאמן. אלא דהק' **הרמב"ן** בהמשך הגמ', למה
לא יהא נאמן לפוטרה מן היבום אפי' בלא
הא דבידו לגרשה, הרי ע"א נאמן ביבמה
לשוק. וכ' דמשמע דהבעל אינו נאמן בתורת
עד אא"כ יש לו מגו, דהא מה דעד אחד נאמן
הוא משום דהו"ל מלתא דעבידא לגלויי,
דאם הוא מעיד דהבעל מת ובאמת הוא חי,
יהי' הוכחש. אבל לא אכפת לי' כ"כ לבעל,
שהרי נאמנות הבעל הוא רק נוגע לאחר
מיתתו, וא"כ לא אכפ"ל כ"כ אם יהי' הוכחש
לאחר מיתתו, ולכן צריך מגו דוקא.

(י) **התם דלא מוחזק לי' באח - פי' הרשב"ם**, מה
דקתני התם דהאומר יש לי בנים נאמן, היינו
בדלא מוחזק לי' באח, ולכן היא בחזקה היתר
לשוק, וא"כ האומר יש לי בן הוא מוקמה
אחזקה קמיתא. ונפק"מ במה דאמר יש לי
בנים (אף דכבר מותרת לשוק בלא אמירתו),
היינו דאפי' אם בא אחר אח"כ ואמר אני אח,
מ"מ מותרת לשוק, כיון דאמר הבעל שיש לו
בנים. ודייק **המהרש"א** דאם לא הי' האומר

(ו) **נפלו לו נכסים ממקום אחר, ירשו אחיו עמו -**
כ' הרש"ש, דלכאור' נראה דכיון דאין לו
לספק זה אב ידוע, א"כ הוי נכסיו הפקר, וכל
הקודם בהן אפי' א' מן השוק זכה, ולכן הכא
ע"כ מיירי שקדם וזכה האומר עליו שהוא אח.
אולם ע' **בשיעורי ר' שמואל** (ק"נ) שהביא
שהנתיבות (ר"פ, א') הוכיח ממתני' דהיכא
דאין אנו יודעים כלל מי הם יורשיו, ובא א'
ואומר אני היורש, נותנים לו הירושה. ומה
דאי' **בשו"ע** שם דאין יורשים אלא בעדים, כ'
הנתיבות דהיינו היכא דידעי' שיש א' שהוא
קרוב, ובא אחר לומר שהוא קרוב טפי, בזה
צריכין דוקא עדים (והביא מי שדוחה ראיית
הנתיבות, דכיון דמעיקרא אמר דאחיו הוא
כדי ליתן לו מירושה, אנן סהדי דאומר אמת,
וע' במה שאמר ר' שמואל דאי"ז מסתבר).
ובטעם הדבר, ביאר ר' שמואל דהוי זה או
משום דברי ושמא ברי עדיף היכא דאין
מוחזק, או משום דכיון דאין כאן ב' בעלי
דברים, א"כ אי"ז נחשב דבר שבממון אלא
הוי כמו איסורין, וע"א נאמן באיסורין, דדיני
ממון הוא רק היכא שיש ב' שיש להם דין
ודברים על בעלות החפץ, אבל כשאין דין
ודברים, הוי כמו איסורין, ונאמן אף לומר
דשלי הוא.

(ז) **ליורשו פשיטא - פי' הרשב"ם** דפשוט דנאמן
לענין ירושה משום מגו דאי בעי הי' נותן לו
במתנה. אבל כ' דאינו נאמן על נכסים הבאים
לאחר מכאן, ואף משום יכיר, דאינו נאמן
מדין יכיר אלא לומר על מי שאנו יודעים כבר
שהוא בנו, לומר שהוא הבכור, אבל לומר על
מי שאיננו יודעים מי הוא, שהוא בנו, בזה
אינו נאמן מדין יכיר. וע' **בגליון הש"ס** (קכז);
וכן הוא בחידושיו כאן) דהעיר דהרשב"ם
שם כ' דאף נאמן לומר בני הוא מדין יכיר,
ודלא כדברי הרשב"ם כאן, והניח בצ"ע. וכ'
הרש"ש (קכו): דאולי הרשב"ם אצלנו אתי
כפי הרבנן דר"י, ולכן אין האב נאמן אלא
לומר דבכור הוא, משא"כ לפי ר' יהודה,
דנאמן לומר דבן גרושה הוא, מסתבר דג"כ
נאמן לומר דבנו הוא. וכל זה לשי' הרשב"ם,
דמה דהק' הגמ' פשיטא, היינו משום מגו

אין שייך כלל לחזקה דהכא, דהתם מיירי בחזקה שהוא ראי', וכאן מיירי בחזקה שהוא כמו חזקה דמעיקרא, אבל עכ"פ חזון משם איזה ריעותא בכח המגור, התם שאני, דהנדרון הוא דיש טענות חלופות, ונאמן הוא מחמת דאם הי' משקר, הי' אומר הטענה הגרוע. אבל מגו כזה לא אלים כ"כ, דאולי טענה האחרת קרובה יותר לדעתו, ולכן י"ל דלא מהני במקום חזקה. אבל כאן, המגו הוא דאי בעי יגמור דעתו בפנינו עכשיו, וא"כ במגו כזה ודאי מהני במקום חזקה, ושפיר נאמן דגירשה.

(ד) מפני מה אמרו זה בני נאמן, הואיל ובידו לגרשה- ע' בקובץ הערות (מ"א, ד') שהביא מה שהק' רעק"א להסוברין דנאמן אדם לומר זה בני מטעם יכיר, ל"ל הא דבידו, נימא דנאמן מדין יכיר. ותי' הקו"ה דאפי' אם נאמן לומר זה בני מדין יכיר, מ"מ זהו רק אם מכיר משהו מסויים, אבל סתם לומר שיש לו בנים, אולי בזה לא אמרי' דנאמן מדין יכיר. ובקובץ שעורים (תנ"ו) תי' באו"א קצת, דאפי' אם אומר על משהו מסויים שזה בנו, כיון דאין צריכין לנאמנות זה כלל, דהא סגי בהא שיש לו בנים, א"כ בזה לא נאמר הנאמנות דיכיר, דהא הנאמנות שייך רק לומר דזהו בני, ואינו נאמן לומר דבני הוא, אם אין נפק"מ כלל במה שזה הוא בנו.

(ט) הואיל ובידו לגרשה- כ' תוס' דאע"ג דאי"ז מגו חשיב, דהא אם גירשה פסולה מן הכהונה, מ"מ נאמן. וע' במשנה למלך (יבום ג', א') דכ' להסתפק אם למעשה מותרת לכהן או לא, וכ' דמדברי תוס' אין ראי', אבל הביא דבהגהות הרי"ף מביא ממו"ה דאסורה לכהן, אבל מהרמב"ן בסוגיין הביא דמותר, דהק' הרמב"ן דהא לכאור' הוי מגו לחצי טענה, ותי' דהוי לגמרי, דכיון דלא אכפ"ל שתהא מותרת לכהן, ממילא נאמן הוא לגמרי. וע' בקור"ש (תנ"ט) שדייק מדעת הרשב"ם בהמשך הסוגיא דס"ל דמותרת לכהן, והק' איך שייך זה, הרי הוי כמו נכסים הבאים לאחר מכאן, דאינו נאמן לגבייהו לומר שזה בכורו, ומ"ש גבי אשה דאמרי' דמותרת לכהן. ותי' דצ"ל דע"י המגו שלו הוא נאמן לומר דהתיר האיסור יבמה לשוק, ובהיתר זה אין שייך לחלק בין כהן ובין מי שאינו כהן, רק דאיסור חדש נתחדש עליה אם הי' מגרשה. אבל כיון

הבעל שיש לו בנים, הי' נאמן האחר לאוסרה. והעיר, למה יהי' נאמן להוציאה מחזקתה. והביא דהרא"ש ס"ל דבאמת הנפק"מ הוא אם באו עדים אח"כ ואמרו דזהו אח. וליישב פי' הרשב"ם (ורש"י בקידושין סד. דג"כ כ' הכי), כ' הפני יהושע בקידושין שם דלא היו רוצים רש"י ורשב"ם לפרש כהרא"ש, דהי' ס"ל דאם באמת באו עדים עכשיו שהוא האח, שוב לא יהי' נאמן הבעל (אף במה שאמר מעיקרא) במה שאמר שיש לו בנים. ומה שהאח יהי' נאמן להוציאה מחזקתה בלא עדות הבעל, ביאר או משום דאי"ז חזקה מעליא, דהא באמת ספק הוא אם יש לו בן או לא, ולכן ע"א נאמן בכה"ג. א"נ מיירי באומר האח שיש לו עדים שהוא האח, ואף דאינם בפנינו, מ"מ אם לא הי' המת כבר אמר שיש לו בנים, היינו מחייבים האשה להמתין עד שיבואו העדים, אבל עכשיו לאלתר שרינן לה לשוק.

(יא) הכא אע"ג דמוחזק לי' באח- פי' הרשב"ם, דהיינו חזקה בעלמא בלא עדים. והק' בגליון הש"ס, הא אפי' באומר גרשתי את אשתי, דודאי היתה אשת איש, נאמן במגו דיכול לגרשה, וא"כ למה לא יהי' נאמן לומר שיש לו בנים אף במקום עדים שיש לו אחים, במגו שהי' יכול לגרשה. וע"ש במה שצידד לחלק, אולם סיים בצ"ע.

(יב) הכא אע"ג דמוחזק לי' באח- פי' הרשב"ם, דהיינו חזקה בעלמא בלא עדים. וכ' הבית יוסף (אה"ע קנ"ו, ו') דמדויק מדברי הרשב"ם שאם הי"ל עדים ממש דזהו אחיו, לא הי' נאמן לומר דזהו בנו, וכ"כ הטור שם. וכ' הב"י די"ל דטעם הדבר הוא משום דכיון שקדמו עדים דאית לי' אחי, ולא הוה מוחזק דאית לי' בני, הרי היתה בחזקת איסור, ותו לא אתיא אמירתו דיש לו בנים להתירה. אולם כ' הב"י דמלשון הרמב"ם לא משמע כן, אלא משמע דבכל גוונא איירי.

(יג) מפני מה אמרו זה בני נאמן, הואיל ובידו לגרשה- פי' הרשב"ם, מגו דאי בעי מגרשה. וע' ברשב"א בקידושין (סד:) דכ' דאע"ג דבגמ' לעיל (ה:) הי' איבעיא אם אמרי' מגו במקום חזקה ולא אפשר [ואע"ג דוראי חזקה דהתם

לומר שהיא מגורשת עכשיו אבל לא למפרע, בזה י"ל דאין שייך אף בפלגין נאמנות בגוף א'. ובמה שפי' הראשונים דמיירי בפלגין דבורא ולא פלגין נאמנות, ע' בקו"ש (ב', ג', י"ח) דהעיר כן, למה באמת לא אמרי' פלגין נאמנות, ובהמשך ביאר דכיון דגירושין הוא דבר שבערוה, לכן לא סגי לי' בנאמנות גרידא, אלא צריך לטעמא דאנן סהדי, בכה"ג אין שייך לומר דלהבא אמת הוא ולמפרע אינו אמת, אלא צריך דוקא לדין פלגין דבורא, דמקצת המעשה אמת ומקצת אינו אמת (משא"כ במה שאינו דבר שבערוה, יכולים לומר דנאמן כלפי זה ולא כלפי זה, דאי"צ לידע אמיתת הדברים כמו דבשב"ע).

(ט) **בתרי גופי פלגין, וכו' - פי' הרשב"ם** דהיינו בועל ואשה, דהיינו תרי גופי ממש. אבל **הריטב"א** פי' דתרי גופי היינו כמו גופו של דבר, דהיינו ב' דברים, דאפשר לזה בלא זה.

דלא אמר שגירשה, א"כ בכה"ג אינו נתחדש איסור זה, ונאמן לגמרי אהא דמותרת לשוק, כיון שאין שייך לחלק היתר זה.

(טז) **השתא דאמרת אמרי' הואיל, בעל שאמר גרשתי את אשתי, נאמן הואיל וכידו לגרשה - העיר הקובץ הערות (ל"ה, ה'),** איך מביאים רא' מהא דהיתר יבמה לשוק להא דגרושין, הרי גרושין הוא דבר שבערוה, ולכן צריכין נאמנות טפי. והוכיח מכאן דאיסור יבמה לשוק הוא ג"כ דבר שבערוה (וכבר חקר בדין זה בשו"ת **רעק"א** סי' קכ"ד).

(יז) **כאן למפרע, כאן להבא - כ' השב שמעתתא** (שמעתתא ו', סוף פרק א'), דמבואר מכאן דלמפרע אינו נאמן. והק', הא לענין נטמאו טהורות וכו', אמרי' דכיון דהי' בידו למפרע, דנאמן גם למפרע, ומ"ש. ותי' דכיון דזה חשיב דבר שבערוה, לגבי דבר שבערוה לא אמרי' דנאמן מדין מגו במה שהי' בידו, ע"ש עוד בזה.

(יח) **מי פלגין דבורא או לא פלגין דבורא - ע' בשיעורי ר' שמואל (קס"ב) דדן אם כוונת הגמ' להא דפלגין דבורא או לפלגין נאמנות.** ומהא דמדמינן להא דרבא בסנהדרין, לכא' משמע דפלגין דבורא הוא, דשם לא שייך פלגין נאמנות. וכן הוא מבואר ברשב"ם, דכ' דמקבלינן מקצת דבריו ומקצת לא. והביא ג"כ מתוס' בגיטין וב"מ, דכ' דאם ברור דלא גירשה היום, אינו נאמן, דע"כ הוא משום פלגין דבורא, דאם משום פלגין נאמנות, מה לי דודאי לא גירשה היום, הרי סכ"ס יכולין לנקוט דיבורי' כלפי זה ולא כלפי זה. אבל לשי' הראשונים דס"ל דגם בודאי לא גירשה היום, מ"מ נאמן, צ"ל דבאמת הוי פלגין נאמנות, ומה דמדמינן לרבא הוא דמצינו המושג דפלגין. אלא דהק' ר' שמואל, דאם מיירי בפלגין נאמנות, א"כ מה שייך לחלק בין חד גופא לתרי גופי, הרי כל פלגין נאמנות בחד גופא הוא. ור' שמואל תי' דיתכן דהתי' של הגמ' הוא דבאמת לא אמרי' כאן פלגין נאמנות, אלא רק פלגין דבורא. ועוד תי' דיתכן לומר דנהי דבנוגע ב' דינים נפרדים שייך לחלק בפלגין נאמנות אף בגוף א', אבל בדין א', דהיינו